

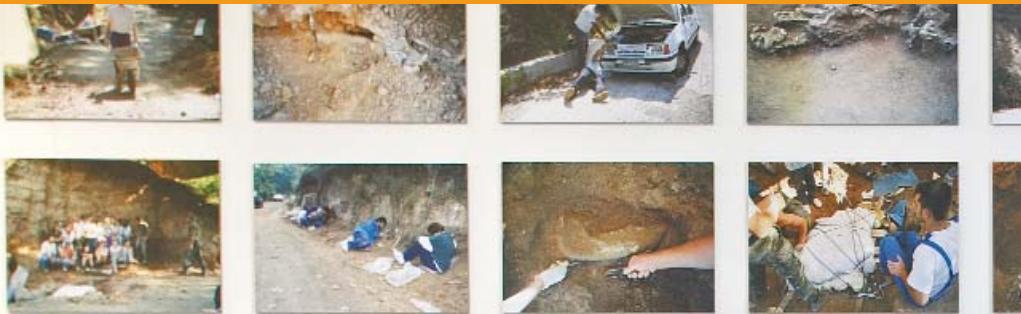

ΑΠΟΛΑΥΣΤΕ ΚΑΙ ... ΤΗΝ ΒΟΡΕΙΑ ΠΛΕΥΡΑ ΤΗΣ

ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΒΟΛΗΣ
www.evia.gr

ΚΕΡΑΣΙΑ / ΒΟΡΕΙΑ ΕΥΒΟΙΑ

Μουσείο Απολιθωμένων Θηλαστικών

ΚΕΙΜΕΝΟ : ΜΙΧΑΛΗΣ ΖΕΥΓΟΥΛΑΣ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ : ΣΩΤΗΡΗΣ ΜΗΛΙΩΝΗΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ : Δρ. ΓΙΩΡΓΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Σ

τη Βόρεια Εύβοια βρισκόμουν για πρώτη φορά. Πάντα με ερέθιζε το σχήμα της, πούμοιαζε μ' ένα ξαπλωμένο ιππόκαμπο, με το αυλάκι του Ευρίπου να τη χωρίζει απ' την πλάτη της Στερεάς Ελλάδας και το ρύγχος του να τρυπώνει στο Μαλακό Κόλπο, ενώ η ουρά του να πεταρίζει βραχώδης στρκώνοντας κύματα πάνω απ' τις Κυκλαδες.

Κατά τη μυθολογία η Εύβοια ήταν νύμφη του ποταμού Ασωπού. Ο Αριστοτέλης τη θέλει μια ηρωϊκή γυναίκα που ζούσε κάποτε στα χώματά της.

Ο Ήσιοδος μιλάει για τη χώρα **Αβαντίδα** που ο Δίας την ονόμασε

Η Αγία Άννα από ψηλά.

Εύβοια από τα καλοθρεμμένα βόδια που βόσκαν στα λιβάδια της. (Εύ = βούς).

Ο πολυταξιδεμένος **Στράβωνας** αποδίδει το όνομα του νησιού σε ένα σπήλαιο προς το Αιγαίο, όπου γεννήθηκε ο **Έπαφος**, γιος του Δία και της Ιούς. Εξ' άλλου ο Δίας και η Ήρα στη **Λίμνη Ευβοίας** διάλεξαν να τελέσουν τους γάμους τους.

Απ' την Εύβοια ήταν ο **Ελεφήνωφ**, που όπως μας περιγράφει ο Όμηρος πήρε μέρος στον Τρωικό πόλεμο με 50 πλοία.

Στην Εύβοια λοιπόν της ιστορίας και των μύθων φτάνουμε με

το φέρρυ-μπόουτ από τη Γλύφα σε 25 μόδις λεπτά. Πατώντας το νησί η σκέψη μου στρέφεται λέγο πιο Β.Α, εκεί στο ακρωτήριο του **Αρτεμισίου** που οι ΒΑ άνεμοι λυσσομανούσαν το 480 π.Χ., όταν βιούλιαζαν τα καράβια του Ξέρξη στη δεύτερη εκστρατεία του. Πολλούς αιώνες μετά (το 1928 και 1937), απ' τα βαθιά νερά, αναυρύθηκαν δυο απ' τα πιο εντυπωσιακά αγάλματα της Αρχαίας Τέχνης: το χάλκινο του **Δία ή Ποσειδώνα**, με το δεξί του χέρι υψωμένο, έτοιμο να φέρει την τρίαινα ή τον κεραυνό και τον λεγόμενο **"Αναβάτη του Αρτεμισίου"** με τον νέο να προσπαθεί να χαλιναγωγήσει, έντρομος, το αφήνιασμα του αλόγου... Τα πρώτα χιλ. κινούνται σ' ένα τοπίο που ήδη αφήσαμε στην άλλη όχθη της Φθιώτιδας: απέραντοι ελαιώνες. Όσο δύως προχωρούμε προς το εισωτερικό της Ευβοϊκής κεφαλής γίνεται εμφανές ότι το νησί αποτελεί συνέχεια της Βορειοσποραδίτικης και Πηλιορείτικης χλωρίδας και ακόμη βορειότερα της Χαλκιδικής: μεγάλες πευκόφυτες περιοχές, πλατάνια, δρύες και καστανιές.

Μην ξεχνάμε ότι στην αρχαιότητα τα **Ευβοϊκά κάστανα** ήταν ονομαστά για το μέγεθός και τη νοοτιμία τους. Δυο βουνά ορίζουν τον Ευβοϊκό Βορρά: Το **Τελέθριο όρος** (863 μ.) στα δυτικά και το **Ξηρόν** (991 μ.) στα ανατολικά. Το τελευταίο είναι το αρχαίο **Αγάθεον Νήσιον Όρος**, με την ομώνυμη πόλη **Νύσσα**, που θεωρούνταν μια απ' τις γενέτειρες

Η παραλία της Αγίας Άννας

Όμορφα γλυπτά οι κορμοί της ελιάς.

Τμήμα απολιθωμένου κορμού που μεταφέρθηκε στην πλατεία της Κερασιάς.

του Διόνυσου, κατά τα Ομηρικά λεγόμενα. Από το βουνό αυτό πηγάζει και ο ποταμός **Νηλέας**, που αποτελεί ένα απ' τα αξιοθέατα της περιοχής. Τόσο ο Στράβωνας όσο και ο Πλίνιος, “**Μέλανα**” τον ονομάζουν απ' το χρώμα που παίρνουν τα νερά του υπερώντας πάνω στα πετρώματα της περιοχής.

Πιο κάτω ο Νηλέας συναντά τον αδελφό του **Κηρέα** που πηγάζει απ' την **Δίφη**, και πια συμένοι χέρι-χέρι, θα ενώσουν τις δυνάμεις τους και θα απελευθερώσουν τα γλυκά τους

νερά στο αλμυρό Αιγαίο, κοντά στην **Κρύα Βρύση**, λίγο πιο κάτω απ' τη νότια πλευρά της παραλίας της Αγίας Άννας.

Αμέλαντες, Κερασιά, Παπάδες, Αγ. Άννα, είναι τα σημαντικότερα χωριά αυτής της Ευβοϊκής γωνιάς.

Κάτοικοι λιγοστοί, ιδιαίτερα τώρα που μετά το κλείσιμο των εξορυκτικών εγκαταστάσεων λευκόλιθου του Σκαλιστήρη, τα δραυτήρια ενήλικα μέλη σκορπίζουν δεξιά και αριστερά γι' ανεύρεση δουλειάς ή περιφέρουν την αγωνία τους, στα καφενεία των χωριών.

Θλίψη, μελαγχολία αλλά και οργή. Οι ελέές φέτος δεν είχαν πολύ καιρό. Η παρατεταμένη ξηρασία αφυδάτωσε τη γη ακόμα κι εδώ που τα ποτάμια τρέχουν ακόμα υγρανοντας τις χαράδρες, έστω με λιγότερο από άλλοτε νερό.

Σ' ένα τέτοιο φαράγγι, το φαράγγι του Νηλέα, που απέχει 3,5 χλμ. απ' την Αγ. Άννα, μας οδηγεί ο **Γιάννης Χασιώτης**. Ένας άνθρωπος που αφουγκράζεται την ανάσα του τόπου του, περιπατητής ακούραστος και γνώστης όλων των μονοπατιών της περιοχής. Ψάχνει για τα

απομεινάρια αλλοτινών πολιτισμών και χαιρεύει με συγκίνηση κάποια απ' αυτά, πελαιστικές πέτρες ενός προελληνικού πολιτισμού που δεν το γνωρίζουμε σχεδόν καθόλου.

Το μονοπάτι που θα μας κατεβάσει στην όχθη του Νηλέα, τόχει σηματοδοτήσει και καθαρίσει ο ίδιος. Μπορεί να περιπατήσει κανείς στις όχθες του ποταμού για 4.500 μ. Το φαράγγι στενεύει για 1200 μ. οπότε πρέπει να το διασχίσεις τωαλαβούντας στα νερά.

Πλούσιες και καταπλάκινες οι πλαγιές κατεβαίνουν σχεδόν ακύμαντες. Από εδώ έπεισε και η **Μπολοβίναινα**, στα χρόνια της Τουρκοκρατίας για ν' αποφύγει την υπλαβιά.

Επιβλητικές οι άγριες κουμαριές με το λείο κορμό που εδώ τις λένε - για το περήφανο ανάστημά τους - **αντρακλειές**, αγριοφυστικιές, τα γνωστά και στη Σάμο, **κουκουρέτσα**, δηλ. τωτισιραυλιές, υκληροτράχηλα σφενδάμια και μυρωδάτα αγριοκυπάρισσα.

Στο γάργαρο νερό του Νηλέα ζουν πολλά φάρια μέχρι και κεφαλόποια αλλά κι ένα θηλαστικό ακαθόριστης ταυτότητας που τυλίγεται στο μύθο. "Σκυλογιάνη" το είπαν, όσοι τόδαν, λέει ο Γιάννης. Ακριβοθώρητο

σήμερα. Οι περιγραφές οδηγούν στη βίδρα. Κανείς δεν ξέρει...

Κάποτε απ' τις κορφές των βράχων ξεπετάγονταν αετοί, μπούφοι. Τώρα κανένα γεράκι και μια χούφτα αγριοπερόνιτερα. Όση ώρα ήμασταν στο φαράγγι ο τόπος δοντούνταν από τις τουφεκιές των κυνηγών. Τι να μείνει πια ξωντανό!

Πολλά απ' τα άγρια ζώα φύγαν ή κάηκαν στη μεγάλη πυρκαγιά του 1987. Το τοπίο έχει ωραίες "θέσεις" απ' όπου ο Νηλέας φιδωτός κατηφορίζει στο Αιγαίο. Τα πολλά νερά της περιοχής κάνουν διαρκώς αισθητή την παρουσία τους. Οι καταρράκτες της **Κερασιάς** απέχουν απ' το χωριό 3,5 χιλ. Πάνω στο δρόμο που οδηγεί απ' την Αγία Άννα στην Ιστιαία, σε υψόμετρο γύρω στα 800 μ., ξεκινά τη διαδρομή του ο **Σηπίας** ποταμός που χύνεται στο Β. Ευβοϊκό στο ομώνυμο χωριό. (Αλήθεια τι παραξενιά το όνομα, αφού σημαίνει σουπιά!). Στην τοποθεσία **Λρυμώνας**, τα νερά του ποταμού πέφτουν από αρκετό ύψος σχηματίζοντας ένα δυνατό καταρράκτη που αφού δημιουργήσει μια μεγάλη βάθρα συνεχίζει σε 3-4 άλλους μικρότερους καταρράκτες κι αντίστοι-

Υπεραιωνόδια βελανιδιά 2 χλμ. έξω από την Κερασιά.

χες βάθρες. Μέρος φροντισμένο, που συγκεντρώνει επισκέπτες και ... λουομένους το καλοκαίρι, αφού ένα σεμνό μονοπάτι σε κατεβάζει μέχρι τις βάθρες.

Σκουνδρόχωμες φυλλωσιές των ελάτων, της μαύρης πεύκης, και του Κεφαλονίτικου έλατου, δημιουργούντων ένα απροστέλαιστο δασικό τείχος, η δροσιά είναι διαπεραστική, ο αέρας διάφανος και το νερό της πηγής στην αρχή του μονοπατιού αναζωογονητικό.

Τα χωριά στην περιοχή είναι λίγα και μικρά, έτσι η φύση αναπτύσσεται ωμαλέα και τα δάση κυκλώνουν τους οικισμούς.

Ο Νηλέας ποταμός ολιγόνερος σήμερα τρέχει σ' όλο το μήκος της ΒΔ πλευράς της Εύβοιας. Λίγο έξω απ' την Κερασιά, παίρνοντας ένα δασικό ανήλιαγο δρόμο, φτάνουμε σ' ένα ακόμη σημείο της διαδρομής. Ένα μικρό μονότοξο γεφύρι περνώντας πάνω απ' την ισχνή κοίτη του, ζωαμένο στον αγριοκισσό ακουμπά την απέραντη πλαγιά. Παροπλισμένο σήμερα, αφού τα ξώα και τα ανθρώπινα πόδια που το περνούσαν βολεύονται τώρα σε αυτοκινητόδρομους και τετράτροχα μεταφορικά μέσα. Κεφαλοχώρι της περιοχής η Αγ. Άννα, ένα χωριό που τα στενά του δρομάκια μας επιτρέπουν να φανταστούμε την ομορφιά που έκρυψε παλιότερα.

Τα ελάχιστα πέτρινα σπίτια, οι μικρές αποστάσεις, στα πάλαι ποτέ λιθόστρωτα καλντερίμια, που όλα έχουν ξηλωθεί, δημιουργούντων έναν οικισμό στον κλασικό αρχιτεκτονικό τύπο των ορεινών κοινοτήτων.

Αυτές οι κοινότητες, σιγά-σιγά μετά τον πόλεμο, χωρίς μέριμνα και έγνοια κρατική, αφέθηκαν στους πολεοδομικούς επιχειρηματίους που έρχονταν απ' τις μεγάλες πόλεις. Άκριτες αφομοιώσεις οικιστικών μοντέλων, που η έλξη του καινούργιου τοποθετεί... θυροτήλεφωνο ακόμη και σε ... απλή μονοκατοικία!

Άλλοι οώθηκαν οι δημόσιοι χώροι, δημιουργήθηκαν ακόμη και... περιφερειακοί δρόμοι (!) για να μοιάζουν πια δια ίδια, δίνοντας την ψευδαίσθηση του συγχρονισμού με τη σημερινή πραγματικότητα.

Καινούργια υλικά, (η απειπόλημη της πέτρας είναι ένα θλιβερό κεφάλαιο), οικιστικές αυθαρεσίες που φθάνουν μέχρι τις αυλές και τα καμπαναριά εκκλησιών, το ύπουλο και ελκυστικό πρόσωπο της δήθεν "προοδόδου" σημαδεψει κι εδώ σχεδόν όλα τα χωριά της περιοχής, αφήνοντας στους κατοίκους μιαν αίσθηση νοσταλγίας για κάτι που ήρθε χωρίς κανείς να το γνωρίζει και να το επιθυμεί, αλλά που όλοι λίγο-πολύ το προκάλεσαν.

Μουσείο Απολιθωμένων Δηλαστικών στη Κερασιά.

Ένα μικρό Μουσείο που διηγείται τη μεγάλη Ιστορία της Γης:

Tα απολιθωμένα ευρήματα της περιοχής μετά από πολλά χρόνια, όπου διάσπαρτα και ανεξέλεγκτα καταστρέφονταν από ιερόσυλους της φύσης αλλά κι απ' την άγνοια των κατοίκων, βρήκαν ευτυχώς, μια

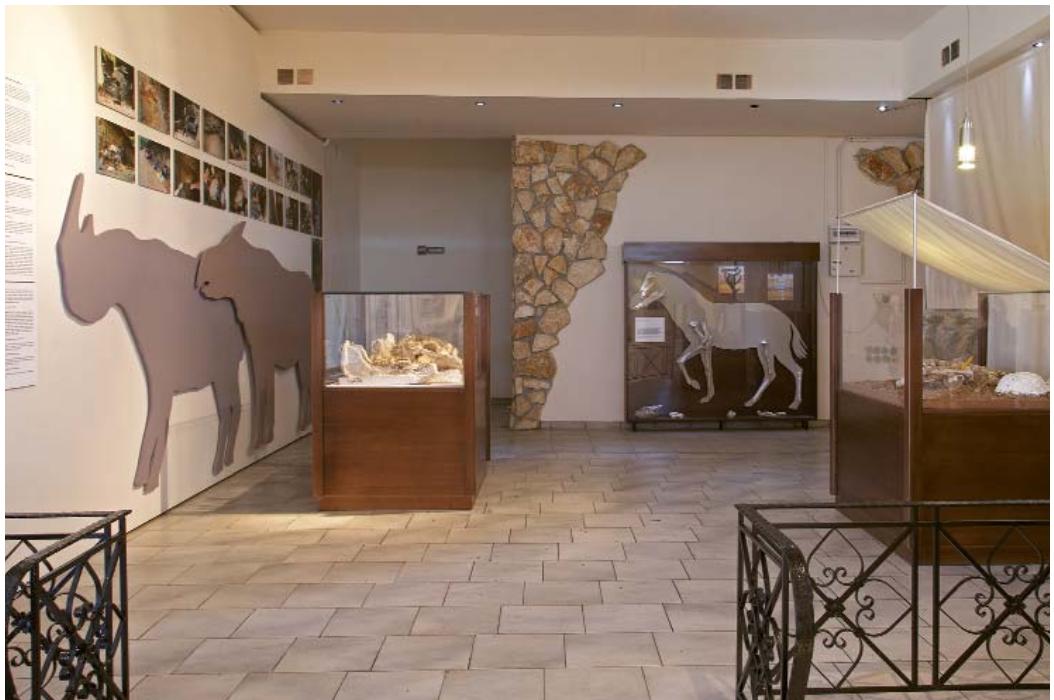

Ο εντυπωσιακός
καταρράκτης στο
Δρυμώνα.

Στιγμές
χαλάρωσης στο
καφενείο της
πλατείας στην
Κερασιά.

Στην Κερασιά έζησαν ποικίλα Προβοσκιδωτά, μακρινοί συγγενείς των σημερινών ελεφάντων.

φιλόξενη στέγη στο χωριό της Κερασιάς.

Μικρό το Μουσείο, χωρίς θέρμανση ακόμη, και τα εκτειθέμενα μικρά σε αριθμό αλλά πολύτιμα, εγκανιάστηκε το Σεπτέμβρη του 2006, και προσπαθεί να συγκροτήσει την πρωσικότητά του, χωρίς έντυπο γνωσιμίας, με ερασιτεχνική ξενάγηση, αλλά με έναν αριθμό φιλότιμων ανθρώπων γύρω του, μ' επικεφαλής τον πρόεδρο του κοινοτικού συμβουλίου, **Γιάννη Μακρή**, που βλέπει στο μουσείο, ένα πολιτιστικό πυρήνα για την ανάδειξη και αναγέννηση της περιοχής.

Στη μικρή πλατεία με τα πλατάνια στέκονται δύο απολιθωμένα τμήματα κορμών, σαν κι αυτά που οι ντόπιοι κατείχαν στα υπίτια τους και τα χρησιμοποιούσαν για το... πάστωμα των ελιών.

Τα ευρήματα μας διηγούνται ωτορίες πολλών εκαποτιμώρων ετών, τότε που τίποτε στην περιοχή αλλά και σ' αυτό το τμήμα της Γης που ονομάζουμε τώρα Ελλάδα, δεν ήταν όπως το γνωρίζαμε. Μια απέραντη θάλασσα κάλυπτε την υδρόγειο σαν ένα τεράστιο δακτυλίδι: Η **Τηθύν** που χώρισε κάποτε την **Παγγαία**, δηλ. όλες τις Ηπείρους που ήταν ενωμένες, στη **Λαυρασία** στο Βορρά και στη **Γκουτβάνα** στο Νότο. Απ' αυτή τη θάλασσα, στη θέση του Αιγαίου, αναδύθηκε πριν 20-30 εκατ. ή ξηρά που ένωνε τη σημερινή Εύβοια με την Κρήτη και την Αφρική στο Νότο, και τη Μ. Ασία στ' ανατολικά. Αυτή η τεράστια "γέφυρα" ξηράς χρησιμοποιήθηκε από τα ζώα της εποχής που μετακινούνταν ελεύθερα από τη μια Ήπειρο στην άλλη. Αυτή ήταν η **Αιγηΐδα**.

Ζώα παράξενα, άλλα φυτοφάγα, άλλα σαρκοφάγα, που κάποια αποτελούν τους μακρινούς προγόνους των σημερινών όπως π.χ τα Προβοσκιδωτά.

Πριν 5-6 εκατ. χρόνια όμως μεγάλα τμήματα της Αιγηΐδας βυθίστηκαν ξανά μεσ' τη θάλασσα, αφήνοντας έξω απ' αυτήν τις ψηλότερες κορυφές των βουνών. Αυτές οι κορυφές είναι τα σημερινά μας νησιά, κατά κανόνα βραχώδη. Πάνω σ' αυτά τα τμήματα ξηράς βρέθηκαν αποκομμένα απ' τις μακρινές τους "πατρίδες", ζώα που σήμερα, εξελιγμένα σαφώς, τα συναντάμε στα τροπικά ή υποτροπικά κλίματα.

Έτοι οι ελέφαντες της Μ. Ασίας που αποκόπηκαν πάνω στην **Τήρλο** αναγκάστηκαν να προσαρμοστούν διατροφικά στη χλωρίδα του

νησιού, χάνοντας το μέγεθός τους μετατρεπόμενοι σε νάνους μέχρι που εξαφανίστηκαν. Στη Σάμο, στην Κω και στη Ρόδο πανάρχαιοι υκελετοί ζώων αγνώστων σήμερα, ανακαλύφθηκαν διηγούμενα τη μακρινή τους ταραχώδη ιστορία. Το **Κερατοθήριο** (οινόκερος), το **Ιππάριο**, ο **Παλαιότραγος** (μικρή καμηλοπάρδαλη). Ζώα που μοιάζουν μεταξύ Λιονταριού και Τίγρεως, με το όνομα **Μαχαιρόδονς**, που τρώγαν ακόμη και τα κόκκαλα των θυμάτων τους.

Ονόματα που ιητικά που κινούνται μεταξύ του θολού μύθου και της σύγχρονης Ζωολογίας όπως το **Ελλαδοθήριο**. Ήταν μια ρωμαλέα καμηλοπάρδαλη που ζούσε σε πυκνή και ψηλή βλάστηση, τρεφόμενη με ρίζες και φύλλα. Το **Σαμοθήριο**, που όμοιό του βρέθηκε στη Σάμο. Ο πολύμορφος αυτός κόσμος των ζώων που κάποτε ζούσαν στα ίδια χώματα με τα δικά μας, μπορεί να έπεισε θύμα μιας παρατελμένης γεωλογικής αναταραχής της περιοχής, όμως η εικόνα τους έγινε συλλογική μνήμη και πέρασε στη Μυθολογία και στο χώρο του Φανταστικού.

Κατά την Ελληνική Μυθολογία μια απ' τις μεγάλες αναμετρήσεις ήταν κι αυτή των Γιγάντων με τους Τιτάνες. Η περίφημη γιγαντομαχία τοποθετείται στην Παλήνη της Χαλκιδικής, όπου έχουν βρεθεί πολλά ζωϊκά απολιθώματα.

Τι υπήρξε άραγε; Με ποια "τέρατα" τάβαλαν οι άνθρωποι της εποχής;

Συνυπάρχοντας ιωτίμα ζώα κι άνθρωποι, η "μάχη" είχε το χαρακτήρα ανταγωνισμού για τη διεκδίκηση και κατοχύρωση της επιρροής και την εξαφάλιση χώρου κυριαρχίας κι επιβίωσης.

Αλήθεια, τι ήταν οι **Στυμφαλίδες όρνιθες**;

Ορνίθια ή σαρκοφάγα πετούμενα που έχουν βρεθεί κατά καιρούς στα διάφορα σημεία του πλανήτη;

Η **Λερναία Ύδρα**:

Είναι σαφές ότι μεγάλες μάχες δόθηκαν στο ενιαίο προϊστορικό βασίλειο (Στη Μεσόκαινο περίοδο, λένε οι Γεωλόγοι), στο οποίο ανήκε και ο άνθρωπος. Με την ανάπτυξη όμως του εγκεφάλου του, ο άνθρωπος πέρασε στην αντίπερα όχθη κι έγινε κυνηγός και διώκτης των μέχρι τότε ιωτίμων αντιπάλων του. Εξ' άλλου η εξέλιξή του και ο πολιτισμός που άρχισε σταδιακά να οικοδομεί, χρειαζόταν τα

Συγγενείς των σπηλεινών καμπλοπαρδάλεων με κοντό λαιμό, τα Ελλαδομήρια και τα Σαμοδήρια ήταν και αυτά εκεί. (Επάνω) Ιππάριο. Το Ιππάριο ανα και όχι πολύ εντυπωσιακό είναι ένα από τα πολύτιμα απολιθώματα. Είναι ένα δαυμάσιο εργαλείο της Βιοστρωματογραφίας. Η παρουσία του επιτρέπει το προσδιοριμσό της ηλικίας μια απόδεσης με μεγάλη ευκολία. Προδηλώνει με οστά και κρανιακά δείγματα διαφόρων Αρτιοδάκτυλων. (Δεξιά)

οστά των ζώων για οπλισμό και εργαλεία. Όλες αυτές δε οι γεωλογικές ανακατατάξεις συνδέονται με το μυθικό **Ηρακλή** κι αυτός με τη σειρά του με την ησί της Εύβοιας.

Γιος του Δία και της Αλκμήνης συνδέεται με την πόλη **Οιχαλία** που βρισκόταν στην Εύβοια. Νικώντας στην τοξοβολία τον βασιλιά της πόλης **Εύρυτο**, απαιτεί την αρρώ του **Ιόλη**. Ο Εύρυτος αρνείται και ο Ηρακλής σκοτώνει το γιο του **Ίφιτο**. Στη συνέχεια πολεμά με τον ποτάμιο θεό **Αχελώο** και κερδίζει για σύζυγό του τη **Δηιάνειρα**. Επιστρέφει όμως στην Οιχαλία να εκδικηθεί τον Εύρυτο. Κατακτά την πόλη και απάγει την Ιόλη. Ο Σοφοκλής στην τραγωδία του **"Τραχίνια"** αναφέρει, ότι μόλις η Δηιάνειρα μαθαίνει για την απαγωγή της Ιόλης χρησιμοποιεί ένα ερωτικό φίλτρο που της έδωσε ο **Κένταυρος Νέσσος**, απ' το κοντινό Πήλιο, λίγο πριν τον σκοτώσει ο Ηρακλής. Το φίλτρο αυτό είναι το αίμα του **Κένταυρου** δηλητηριασμένο. Μ' αυτό ποτίζεται το ένδυμα που όταν έρχεται σ' επαφή με το σώμα του Ηρακλή προκαλεί δυνατούς πόνους. Συνειδητοποιώντας η Δηιάνειρα την πράξη της αυτοκτονεί, ενώ ο ήρωας πεθαίνει. Ο γιος του **'Υλος** μαζί με Ευβοίεις μεταφέρουν και καίνε το σώμα του στην **Οίτη**. Το μολυσμένο ένδυμα προσέφερε ο **Λίχας** τον οποίο εκσφενδόνισε ο Ηρακλής, κάτω απ' τους φρυγτούς πόνους, και το σώμα διαμελίστηκε σχηματίζοντας τα σημερινά **Λιχαδονήσια** στα δυτικά της Β. Εύβοιας.

Μ' αυτές τις εικόνες στο μυαλό και με παρέα το φρευσκοψήμένο ψωμί μιας γειτόνιωνας, που αυλίζεται στον ίδιο χώρο με το Μουσείο, ξεκινάμε να επισκεφθούμε λίγο έξω απ' την Κερασιά, μια περιοχή που κρύβει ίσως μεγάλης σημασίας απολιθώματα. Μερικοί κοροιδοί εξέχουν ελάχιστα με τη φάρα τους απ' το χώμα. Άλλοι είναι χαμένοι μεσ' την πυκνή βλάστηση του δάσους. Η ανάδειξη και αποκατάστασή τους δε φαίνεται νάναι εύκολη. Ιδιοκτήτες χωραφιών αντιδρούν στην εκυπαρφή. Τα χρήματα που απαιτούνται πολλά. Η συνείδηση των κατοίκων, ότι κάτω απ' τα πόδια τους μια τεράστιας σημασίας ιστορία εκατομμυρίων ετών, γυρεύει να μιας μιλήσει,

είναι ακόμη χαμηλή.

Όλα σήμερα μοιάζουν ήρεμα να κινούνται σε κείνη την αποτελματωμένη ησυχία της ελληνικής περιφέρειας. Εδώ στα ίδια χώματα όμως, κάποτε, η γη έβραζε.

Με τα ηφαίστεια του **Μαλιακού** (Βρωμολίμνη και Λιχαδονήσια), το ηφαιστειακό τόξο **Οξύλιθο-Κύμης** και λίγο πιο πέρα μεσ' το Αιγαίο το ηφαίστειο **Μπάρες** της Σκύρου.

Τιμήμα ζωντανό σήμερα οι θερμομεταλλικές πηγές της Αιδηψού (90ο) με τα ωραία μπαρόκ αρχοντικά προπολεμικά ξενοδοχεία της.

Το υλικό υπάρχει, το τοπίο προκαλεί, η γεωλογική Προϊστορία αισφυκτιά κάτω από το χώμα. Μια διασχέιριση όλου αυτού του κεφαλαίου θα μπορούσε να αναζωογονήσει τους κατοίκους και να τους οδηγήσει λίγο παραπέρα στη γνώση του παρελθόντος τους. Πάνω στα ίδια πάντως χώματα οι κάτοικοι της Αγίας Άννας θα γιορτάσουν Διονυσιακά τις Απόκριες και θα σύρουν τους φαλλικούς χορούς. Και το Πάσχα στη Κερασιάς η γιορτή της Καμήλας θα έχει την τιμητική της.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστούμε τον Δήμαρχο Νηλέως **κ. Περήφανο** και τον Αντιδήμαρχο **κ. Μακρή**. Την ταβέρνα της **Βίνυς** και το **Τάσον**. Το ξενοδοχείο **Αριάδνη** στην παραλία της Αγίας Άννας. Τον πρόεδρο Κοιν. Συμβούλου Κερασιάς **κ. Μακρή** και τον ακούθαστο **Γιάννη Χασιώτη**.

Όρες σκληρής δουλειάς για να έρμουν στο φως τα πολύτιμα αυτά εκδέματα του Μουσείου.

Όταν στην Εύβοια ζούσαν ... Πινόκεροι

Από τον Γ. Θεοδώρου *Anap. Καθηγητής
Παλαιοντολογίας, Στρωματολογίας*

Λίγοι από εμάς γνωρίζουμε ότι στην Ελλάδα, κρυμμένοι μέσα στο υπέδαφος δεν υπάρχουν μόνο αρχαιολογικοί θησαυροί. Η Ελληνική Γη κρύβει στα σπλάχνα της μοναδικούς πολύτιμους παλαιοντολογικούς θησαυρούς, άγνωστους στο ευρύ κοινό αλλά και στα περισσότερα κέντρα λήψης αποφάσεων. Αυτό δεν είναι περίεργο αν λάβουμε υπ' όψη το γεγονός ότι οι Γεωεπιστήμες και το Γεωπεριβάλλον δεν αποτελούν αντικεί-

μενα που διδάσκονται στην μέση εκπαίδευση, παρά το γεγονός ότι σε ένα μεγάλο βαθμό το σημερινό περιβάλλον, το οποίο όλοι μας πρέπει να γνωρίζουμε για να μπορέσουμε να το προστατεύσουμε, ελέγχεται και διαμορφώνεται από γεωλογικά φαινόμενα. Ηφαίστεια, σεισμοί, γεωθερμική ενέργεια, πλημμύρες, απόθεση προσχώσεων, αποσάθωση και διάβρωση, επιφανειακά και υπόγεια νερά, κατολισθήσεις, συνδέονται με το περιβάλλον που ζούμε και συνεχώς το τροποποιούν. Τις αλλαγές αυτές ακολουθεί και ο έμβιος κόσμος όπως αποκαλύπτουν τα πλούτια απολιθώματα φυτών και ζώων που έζησαν στην Ελλάδα. Την ιστορία και την εξέλιξη κάθε περιοχής μπορούμε να την δούμε διαβάζοντας το αρχείο

των απολιθωμάτων και των διαφόρων πετρωμάτων. Οι παλαιοντολογικοί θησαυροί, δηλαδή τα απολιθώματα, συχνά χάνονται για πάντα λόγω της αδυναμίας πραγματοποίησης παλαιοντολογικών ανασκαφών ή αν έλθουν για λίγο στο φως, θα παραμείνουν συχνά ξανά θαμμένοι στις αποθήκες των Μουσείων. Οι πληροφορίες για την ιστορία της γης δεν υπάρχουν σε κάποιο αρχαίο κείμενο, αλλά στο θαυμαστό αρχείο της φύσης. Το αρχείο αυτό μπορούμε να παρομοιάσουμε με ένα βιβλίο, σελίδες του οποίου είναι τα διάφορα γεωλογικά στρώματα και λέξεις του τα ξωικά ή φυτικά λείψανα που είχαν εγκλωβιστεί σ' αυτά κατά το παρελθόν. Η επιστήμη της Παλαιοντολογίας προσπαθεί να διαβάσει το βιβλίο αυτό έχοντας στη διάθεσή της μόνον ελάχιστες κομμένες σελίδες του βιβλίου ή μόνο κάποιες λέξεις συχνά όχι ολόκληρες... Τους θησαυρούς αυτούς διασώζουν και μελετούν ολιγομελείς Ελληνικές ομάδες Παλαιοντολόγων με εξειδίκευση στην Παλαιοντολογία Σπονδυλωτών, την Παλαιοβοτανική, την Παλαιοντολογία Ασπονδύλων, την Μικροπαλαιοντολογία και αρκετών άλλων ειδικοτήτων.

Σε πολλές περιοχές της Ελλάδας έχουν βρεθεί κατά το παρελθόν παλαιοντολογικά ευρήματα Θηλαστικών που έζησαν πριν από περισσότερα από 5,5-6 εκατομμύρια χρόνια στο Ανώτερο Μειόκαυνο, αλλά και σε πολύ νεότερες ή πολύ παλαιότερες εποχές. Η ιστορία της ανακάλυψης της Πανίδας Θηλαστικών της Ελλάδας του Ανώτερου Μειοκαύνου, όπου υπάγονται όλα τα θηλαστικά που παρουσιάζονται στο Μουσείο Κερασιάς, άρχισε στα πρώτα χρόνια μετά την ίδρυση του σύγχρονου ελληνικού κράτους, στα 1835 στο Πικέρμι Αττικής και συνεχίζεται μέχρι σήμερα στην Αττική, στην Εύβοια αλλά και σε περιοχές της Μακεδονίας και της Νησιωτικής Ελλάδας. Στο νεούστατο μουσείο Κερασιάς φιλοξενούνται αντιρροσώπευτικά και εντυπωσιακά ευρήματα που συλλέχθηκαν στη διάρκεια των Παλαιοντολογικών ανασκαφών στην Κερασιά από το 1992 έως το 2006. Τα απολιθώματα που εκτίθενται πρωτοείδε και πρωτογνώρισε ο άνθρωπος, όταν τα άγγιξαν οι ανασκαφικές βελόνες των Παλαιοντολόγων του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Σήμερα γνωρίζουμε ότι υπάρχουν στην περιοχή ακόμη πολλοί θησαυροί, που ίσως θα έλ-

θουν στο φως αν δεν αδιαφορήσει η πολιτεία. Απλά θα πρέπει να απομακρυνθούν με τις παλαιοντολογικές βελόνες τα δισεκατομμύρια κόκκων ιζήματος, για να μπορέσουμε να δώσουμε μια ακόμη απάντηση στην επιστήμη και στην ανθρωπότητα και ένα ακόμη απολιθώμα για το Μουσείο. Είναι στα χέρια των θυσιών λαμπάνουν τις αποφάσεις να μη επιτρέψουν να καταστραφούν οι θησαυροί που υπάρχουν ακόμη κρυμμένοι στην περιοχή από την ίδια τη φύση που τους διαφύλαξε για μας περισσότερα από 6 εκατομμύρια χρόνια. Το νερό εισχωρεί στις δεκάδες ρωγμές των απολιθωμάτων, παγώνει κατά την διάρκεια του χειμώνα, και τα θρυμματίζει. Οι ζίζες από τα πεινασμένα υπεροχείμενα δένδρα σιγά σιγά αποτελείωνουν το έργο της καταστροφής. Ελπίζουμε ότι αν ληφθούν οι ορθές αποφάσεις εκατοντάδες απολιθώματα θα διασωθούν και θα έλθουν στο φως με τις ανασκαφές που θα απολογισθήσουν τα επόμενα χρόνια.

Η παρουσία τους είναι γνωστή από τη δεκαετία 1960-1970 όταν άνοιξε ο δασικός δρόμος από τα υπαπτικά μηχανήματα που με βεβαιότητα κατέστρεψαν, χωρίς κανείς να το γνωρίζει, εκατοντάδες πολύτιμα απολιθώματα. Όμως αν δεν γινόταν αυτό κανείς δεν θα γνώριζε την ύπαρξη των θησαυρών. Το 1986 πραγματοποιήθηκαν οι πρώτες σύντομες ανασκαφές από το Δρ. **Κ. Δούκα** του Πανεπιστημίου Αθηνών σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο της **Ουτρέχτης**. Το 1992 ο Καθηγητής **Ευάγγελος Βελτζέλος**, επιστημονικός υπεύθυνος της μελέτης του Απολιθωμένου Δάσους Κερασιάς, μιας υπέδειξη την παρουσία οστών στην περιοχή Κερασιάς, στη θέση **Βάγιες** και την ίδια χρονιά πραγματοποιήθηκε από την ομάδα μας η πρώτη δοκιμαστική ανασκαφή με χρηματοδότηση της Επιτροπής Ερευνών του Πανεπιστημίου Αθηνών. Γρήγορα έγινε ολοφάνερο ότι η περιοχή παρουσίαζε ιδιαίτερο επιστημονικό ενδιαφέρον καθώς εντοπίστηκαν αρκετές απολιθωματοφόρες θέσεις. Ακολούθησαν ανασκαφές που χρηματοδοτήθηκαν από το Συμβούλιο Περιοχής, τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας και πρόσφατα από τη Νομαρχία Ευβοίας που χρηματοδότησε και το ξεκίνημα της προσπάθειας έκθεσης στην περιοχή που βρέθηκαν.

Το έργο σχεδιασμού και υλοποίησης της έκθεσης ανέλαβε η επιστημονική ομάδα του Το-

Ας γνωρίσουμε όμως τα κυριότερα ζώα που παρουσιάζονται.

♦ ΠΡΟΒΟΣΚΙΔΩΤΑ

Δύσκολα πιστεύει κανείς ότι στην Ελλάδα ζούσαν Δεινοθήρια, Μαστόδοντα και Ελέφαντες. Τα ογκώδη οστά που καταστράφηκαν από τα σκαπτικά μηχανήματα όταν έγινε η διάνοιξη του δασικού δρόμου την δεκαετία 1960-1970 προσέλκυσαν το ενδιαφέρον των κατοίκων και των πρώτων ερευνητών που αναφέρουν την παρουσία **Δεινοθηρίων**, δηλαδή ογκωδέστατων Προβοσκιδωτών που είχαν χαυλιόδοντες στην κάτω γνάθο. Η σύνθετη στο μουσείο αντιπροσωπεύει ένα Μαστόδοντο.

♦ ΣΑΡΚΟΦΑΓΑ

Αιλουροειδή

Machairodus giganteus

Οι Μαχαιρόδοντες είναι ισχυρότατα αιλουροειδή που θυμίζουν πολύ τα Λιοντάρια. Οι κυνόδοντές τους είναι πολύ ισχυροί και πιεσμένοι πλευρικά. Θυμίζουν πριονωτά μαχαίρια και το όνομά τους οφείλεται σε αυτά.

Metailurus parvulus

Από τις σχετικές έρευνες προκύπτει ότι το *M. Parvulus* είναι αιλουροειδές του ανώτερου Μειόκαινου, είχε περισσότερο επιψημή οπίσθια άκρα σε σχέση με τα εμπρόσθια, γεγονός που δεικνύει την ικανότητα αλμάτων. Το είδος *Metailurus parvulus* είχε οδόντες με μετρία κοπτική ικανότητα. Ζούσε σε σε ανοικτές και δασώδεις περιοχές και δάση με αραιή κάλυψη.

Ύαινες

Plioñiventer sp. και cf. Ictitherium pannonicum

Μικρόσωμος αντιπρόσωπος της υποοικογένειας *Ictitherriinae* των Υαινιδών. Βρέθηκε στη θέση Βάγιες Κερασιάς.

Adcrocuta eximia

Ισχυρότατη ύαινα, συνήθης σε πολλές άνω μειοκαινικές εμφανίσεις. Η παρουσία της τεκμηριώνεται από τα βιοδηλωτικά ίχνη που αφήνουν τα δόντια της στα οστά, αλλά και τα απολιθώμένα περιττώματα μέσα στα οποία βρίσκονται θραύσματα γομφίων Ιππαρίων και φυσικά από κρανιακά δείγματα.

μέα Ιστορικής Γεωλογίας και Παλαιοντολογίας με συντονιστή τον Γ. Θεοδώρου. Οι εργασίες πραγματοποιήθηκαν με την υποστήριξη παλαιοντολόγων, βιολόγων, ηφαιστειολόγου, ορυκτολόγου αρχαιολόγου, μουσειολόγου, συντηρητών και πολλών φοιτητών που ανέλαβαν να προετοιμάσουν ο καθένας την δική του ενότητα (Δρ. Κ. Κυριακόπουλος, Δρ. Μ. Σταματάκης, Δρ. Σ. Ρουσιάκης, Δρ. Α. Αθανασίου, Δρ. Εύη Θεοδώρου, Δρ. Μαρία Γκιώνη, Μαρία Δημάκη, Msc. Ερβίτα Τσιώλη). Η επιστημονική ομάδα συνεργάστηκε με τις αρμόδιες υπηρεσίες του Δήμου Νηλέως της Νομαρχίας Ευβοίας και του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Το αποτέλεσμα είναι ότι από την 10η Σεπτεμβρίου 2006 πολλά ευρήματα που ήλθαν στο φως να είναι προσιτά στους κατοίκους της Εύβοιας και όχι μόνο, αφού παρέμειναν καλά ηρυμμένα μέσα στη Γη για περισσότερα από 5, 5- 6 εκατομμύρια χρόνια.

Ο αναγνώστης αφού διαβάσει τις σειρές που ακολουθούν, ας κλείνει νοερά τα μάτια του και ας προσπαθήσει να σχηματίσει μια εικόνα της Εύβοιας στο Ανώτερο Μειόκαινο. Ας μη προσπαθήσει να δει τα καταγάλανα νερά του Αιγαίου ή του Βορείου Ευβοϊκού. Την εποχή εκείνη απλώνονται από την Εύβοια μέχρι την Μικρά Ασία και Νότια μέχρι την Κρήτη μια πολύ μεγάλη ξηρά. Το ανάγλυφο ήταν πολύ διαφορετικό όπως αποκαλύπτουν τα λιμναία απολιθώματα που εύκολα βρίσκει κανείς στα υψώματα στα θεμέλια υπιτιών της Κερασιάς. Εκεί κάποτε η περιοχή ήταν περιουστέρο πεδινή και φιλοξενούσε μεγάλες λίμνες.... Εκεί ζούσαν οι ρινόκεροι, οι καμηλοπαλαιόλεις, τα γιγαντιαία Προβοσκιδωτά, οι πανίσχυρες ύαινες και τα τρομερά αιλουροειδή - οι μαχαίροδοντες - υπάντια απολιθώματα των οποίων εκτίθενται στο νέο μουσείο. Η εικόνα θύμιζε πολύ τις εικόνες της σημερινής Αφρικής και άλλαζε συνέχεια, όπως άλλωστε άλλαζε και σήμερα. Απλά ο άνθρωπος ζει πολύ λίγο για να μπορέσει να δει τις αλλαγές που πραγματοποιούνται σήμερα.

Προκειμένου να κανονίσετε την επίσκεψή σας στο Μουσείο.

Αρμόδιος επικοινωνίας :

Σταματογιάννη Ευαγγελία, Τηλ. 6973207839
Περιφέρουν Γεωργία, Τηλ. 6937522841
www.kerasiamuseum.gr

ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΠΟΛΙΘΩΜΕΝΩΝ ΘΗΛΑΣΤΙΚΩΝ

♦ ΠΕΡΙΣΣΟΔΑΚΤΥΛΑ

Ρινόκεροι

Κερατοθήρια (*Ceratotherium neumayri*, *Dihoplus pikermiensis*)

Στο Μουσείο παρουσιάζονται απολιθώματα ρινόκερων που αποδίδονται στα είδη *Ceratotherium neumayri* και *Dihoplus pikermiensis*. Το είδος *D. pikermiensis* προτιμούσε εύκρατους δασώδεις βιότοπους, ενώ το είδος *C. neumayri* πλέον ανοικτούς βιότοπους. Το θέμα των παλαιοοικολογικών και διατροφικών συνηθειών των δύο ειδών όμως πρέπει να θεωρείται ακόμα ανοικτό.

Ακεραθήρια *Acerorhinus*

Στα εντυπωσιακότερα εκθέματα περιλαμβάνεται το κρανίο με την κάτω γνάθο ενός Ακερόρινου. Τα δύο ευρήματα βρέθηκαν σε ανατομική σύνδεση και για την απομάκρυνσή τους χρειάστηκε πολύμηνη εργασία. Η μελέτη θα ολοκληρωθεί σύντομα αφού γίνουν οι απαραίτητες συγκρίσεις με άλλα δείγματα στην Ευρώπη και στην Ασία.

Ανκυλοθήρια *Ancylotherium*.

Πολύ σπάνιο ογκώδες Περισσοδάκτυλο. Έζησε στην Ελλάδα στο ανώτερο Μειόκαινο μέσα στα δάση και τρεφόταν με φύλλα δένδρων. Δεν θυμίζει κανένα σημερινό ζώο.

Ιππάρια *Hipparium*

Η πανίδα θηλαστικών του Ανώτερου Μειοκαίνου είναι διεθνώς γνωστή ως "Πικερμική πανίδα" ή ως πανίδα των Ιππαρίων. Τα ιππάρια είναι τριδάκτυλοι εκπρόσωποι της οικογένειας των αλόγων. Έφθασαν στην Ευρώπη πριν από 12,5-13 εκατομμύρια χρόνια. Τόσο η μορφολογία των γομφίων όσο και των άκρων φανερώνει ότι ζούσαν σε ανοικτές πεδινές εκτάσεις. Στην έκθεση ο επισκέπτης θα δει σύνθετη σκελετικών στοιχείων προερχομένων από διαφορετικά ζώα. Παράλληλα παρουσιάζεται ένα σπανιότατο τμήμα κάτω άκρου που περιλαμβάνει τα οστά σε ανατομική διάταξη.

♦ ΑΡΤΙΟΔΑΚΤΥΛΑ

Καμηλοπαρδάλεις *Palaeotragus rouenii*, (*Helladotherium duvernoyi*, *Samotherium major*, *Bolhinia attica*, *Palaeotragus rueni*).

Από τις καμηλοπαρδάλεις στην απολιθωμένη πανίδα της Κερασιάς συχνότερη είναι η παρουσία του **Σαμοθηρίου** (*Samotherium major*), και του **Ελλαδοθηρίου** (*Helladotherium duvernoy*). Πρόκειται για δύο κοντόλαιμες καμηλοπαρδάλεις που παρουσιάζουν πολλές ομοιότητες, αλλά και διαφορές. Παράλληλα έχει βρεθεί η Μακρόλαιμη Καμηλοπάρδαλη (*Bolhinia attica*) που ομοιάζει πολύ με τη σημερινή καμηλοπάρδαλη, αλλά και μια μικρόσωμη, γνωστή ως **Παλαιότραγος** (*Palaeotragus rueni*) που ομοιάζει πολύ με την σημερινή Οκάπια. Στην έκθεση παρουσιάζονται σε συνθέσεις τα Ελλαδοθήρια και τα Σαμοθήρια καθώς και ανεξάρτητα σκελετικά στοιχεία.

Βοοειδή *Tragopontax cf. amalthea*, *Gazella sp.*

Στην πανίδα της Κερασιάς συμπεριλαμβάνονται ποικίλα Βοοειδή. Μέχρι σήμερα έχουν βρεθεί γνάθοι και λίγα τμήματα κρανίων με τα κέρατά τους, ενώ σπανίζουν τα σκελετικά στοιχεία.

Χοίροι *Microstonyx major erymanthius*

Η παρουσία των χοίρων στην πανίδα της Κερασιάς είναι γνωστή από παλαιότερες δημοσιεύσεις. Οι πρόσφατες ανασκαφές δεν έχουν δώσει ικανοποιητικά δείγματα.

Η λίστα των ειδών αυξάνει σιγά σιγά και με κόπο, καθώς συντηρούνται όλο και περισσότερα δείγματα που έχουν έλθει στο φως.